

Натисніть тут, щоб

КУПИТИ КНИГУ НА САЙТІ

або

заможляйте по телефону:

(0352) 28-74-89, 51-11-41

(067) 350-18-70

(066) 727-17-62

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах

Серія третя * * *

Література ХХ століття

Редакційна колегія
Бібліотеки світової літератури для дітей у 100 томах
«СВІТОВИД»

Андрухів Д.С.

Будний Б.Є.

Гоян Я.П.

Гримич В.Г.

Доценко Р.І.

Корунець І.В.

Наливайко Д.С.

Попович Є.О.

Сенюк О.Д.

Терех О.І.

Фесенко В.І

Щавурський Б.Б.

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах
«СВІТОВИД»

Серія третя *** (Література ХХ ст.)

- * *Берроуз Е.* Тарзан
- Бредбері Р.* Марсіанські хроніки. Оповідання.
- * *Буличов Кір.* Селище.
- Веллс Г.* Війна світів.
- Збірка фантастичних оповідань.* Вітер чужого світу.
- Гашек Я.* Пригоди бравого вояка Швейка.
- Грін О.* Пурпурові вітрила.
- Конан Дойл А.* Пригоди Шерлока Холмса.
- Конан Дойл А.* Повернення Шерлока Холмса. Утрачений світ. Відкриття Раффлса Гоу.
- Конрад Дж.* Лорд Джім. Тайфун. Серце п'їтьми.
- Корчак Я.* Король Матіуш Перший.
- Крюс Д.* Тім Талер.
- Літературна казка ХХ століття.
- * *Ле Гуїн У.* Чарівник Земномор'я.
- Лондон Дж.* Біле Ікло. Повісті. Оповідання.
- Нестайко В.* Тореадори з Васюківки. В країні сонячних зайчиків.
- Нестлінгер К.* Повісті.
- О. Генрі.* Новели.
- Сабатіні Р.* Одиссея капітана Блада. Хроніка капітана Блада.
- Стельмах М.* Гуси-лебеді летять. Щедрий вечір.
- * *Стругацькі А. і Б.* Пікнік на узбіччі. Малюк. Хлопець із пекла.
- Толкін Дж. Р. Р.* Гоббіт.
- Тропольський Г.* Білий Бім Чорне вухо.
- Трублаїні М.* Шхуна «Колумб». Лахтак.
- Шолом-Алейхем.* Пісня над піснями. Тев'є-молочар. Юнацький роман та твори інших всесвітньо відомих авторів.

* Книги, які вийшли з друку.

ДЖОЗЕФ РЕД'ЯРД КІПЛІНГ

МАУГЛІ.
У ЛІСІ РУКХ

переклад з англійської

Оповідання

До 150-річчя з дня народження Ред'ярда Кіплінга

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА – БОГДАН

УДК 82
ББК 84Анг
К42

Бібліотека світової літератури для дітей у 100 томах
«СВІТОВИД» заснована 2004 року

Вступне слово *Володимира Чернишенка*
Ілюстрації *Д. Л. Кіплінга, В. Г. Дрейка, В. А. Пейджа*

Перекладено за виданнями:
R. Kipling 'The Jungle Book & The Second Jungle Book' —
Wordsworth Editions. — 2007.
R. Kipling 'Many Inventions', 1893.

Переклад з англійської: В. Чумак, Д. Кузьменко, В. Чернишенко
Переклад віршів: О. Смольницька, Н. Тисовська, В. Чернишенко

Видання підготоване за сприяння Кіплінгівського товариства, Велика Британія.
Edition is facilitated by Kipling Society.

Кіплінг Джозеф Ред'ярд

К42 Мауглі. У лісі Рукх : оповідання : для сер. та ст. шк. віку /
Джозеф Ред'ярд Кіплінг. — Тернопіль : Навчальна книга — Богдан,
2016. — 208 с. — (Бібліотека світової літератури для дітей
у 100 томах «Світовид». Серія третя. Література ХХ століття).

ISBN 966-692-283-5 (б-ка)

ISBN 978-966-10-4523-0

Вперше під однією обкладинкою зібрано всі оповідання про Мауглі та
заключну історію про годованця вовків. Читачі не лише помандрують каз-
ковим світом джунглів, але й зустрінуться з дорослим Мауглі, спробувавши
дати відповідь на запитання — чи той це Мауглі, якого вони добре знали за
«Книгою джунглів»?

До 150-річчя з дня народження Ред'ярда Кіплінга.

Для середнього шкільного віку.

УДК 82
ББК 84Анг

*Охороняється законом про авторське право. Жодна частина цього видання
не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавця.*

ISBN 966-692-283-5 (б-ка)
ISBN 978-966-10-4523-0

© Навчальна книга — Богдан, 2016

ЩО БУЛО ПОТІМ

Всі ми так чи інакше зустрічалися із хлопчиком — годованцем вовків із Індії на ім'я Мауглі. Чи то за книжкою, чи біля екрану, ми проходили з ним крізь джунглі, пізнаючи їхні Закони, знайомлячись із дикими звірами, навчаючись розуміти їх та їхні життєві шляхи. Ставши своїм у зграї вовків, здолавши Шир-Хана, після безуспішної спроби повернутися до людей і років, проведених у статусі «короля джунглів», Мауглі все ж мусить покинути дику природу. Багіра забиває нового бика, щоби знову відкупити Мауглі, цього разу не від хижаків, а від самих джунглів, Балу дає останні настанови — і юнак вирушає у світ людей. У заключному оповіданні всієї «Книги джунглів» Кіплінг пише: «І це було останнє оповідання про Мауглі». Тут ми й прощаємося з Мауглі, як прощаємося і з Крістофером Робіном з книги Алана Александра Мілна, або із Венді з повісті Джеймса Баррі. Мауглі не лише покидає джунглі, він іще й виростає, дорослішає і мусить входити не тільки у чужий йому світ людей, але й у світ дорослих. Болісний перехід і прощання з дитинством — і прощання Мауглі з джунглями — завершують книжку, не лишаючи, здавалося б, місця для одвічного дитячого запитання: «А що було потім?».

Утім, минули роки, і ось уже Девід Бенедиктус пише «Повернення у столітній ліс» — продовження історій про Вінні-Пуха та Крістофера Робіна, а Джеральдін Мак-Коркран створює повість «Пітер Пен і багряний пірат», де улюблені герої знову повертаються. Ці сиквели з'явилися через роки після смерті авторів, були спеціально схвалені авторитетними комісіями та правовласниками. А скільки численних «продовжень» і переосмислень видатних книжок з'явилися у вигляді мультфільмів, фільмів та коміксів!

Цікаво, що у одному з оповідань про Мауглі Кіплінг прохопився, що знає, що буде з його героєм згодом: «Та не завжди він був самотнім, тому що згодом, через багато літ, він став чоловіком і одружився. Але це вже історія для дорослих» («Тигр! Тигр!»). Виявляється, така історія також існує. І називається вона «У лісі Рукх».

Історії про Мауглі виходили у англомовній періодиці тих часів у період з 1892 по 1894 рік: «Брати Мауглі» (1892, «Журнал святого Миколая»), «Полювання Каа» (1883, «МакКлер»), «Звідки Страх узявся» (1894, «Пел Мел»)... Врешті 1894 року з'явилася перша «Книга джунглів», ілюстрована батьком письменника — Джоном Локвудом Кіплінгом, талановитим скульптором, викладачем Бомбейської школи мистецтв. До речі, наше видання теж містить його ілюстрації, які він робив до обох Книг джунглів... Вже за два роки з'явилася «Друга Книга джунглів», у якій дійшла свого логічного завершення історія про Мауглі, поділена на вісім оповідань. Саме вони насамперед і увійшли до книги, яку ви тримаєте зараз у руках.

Дев'яте і останнє оповідання, яке вперше приходить до нашого читача, як завершальний епізод історії про Мауглі, за визнанням самого Кіплінга, було написано найпершим. Але друком воно вийшло лише у збірці «Many Inventions» (1893) і з самого початку до канону «Книги джунглів» не входило. Між тим, у 1896 році в журналі «МакКлер» (1896) воно було передруковане з підзаголовком «Мауглі знайомиться з білими людьми» та супроводжувалося авторською передмовою: *«Ця історія, опублікована у «Many Inventions» 1893 року, була написана найпершою з усіх історій про Мауглі, хоча й розповідає про заключний епізод його кар'єри, а саме про знайомство з білими людьми, одруження та цивілізування.*

Усе це, можна припустити, сталося через два-три роки після того, як він востаннє попрощався зі своїми друзями у джунглях, що описано у «Весняній метушні» — розділі «Другої Книги джунглів». Той, хто знайомий з географією Індії, зверне увагу, що дія цього оповідання відбувається у північному лісовому заказнику, досить далеко від Сіонійської рівнини. Але ми нічого напевне не знаємо про дивовижні пригоди Мауглі, які спіткали його дорогою туди, а те, що знаємо — не більш як легенди...»

Таким чином, у 1896 році Кіплінг відверто спробував пов'язати історії про Мауглі з «Книги джунглів». Згодом оповідання «У лісі Рукх» вийшло в американському повному виданні творів Кіплінга в одному томі з історіями про Мауглі (інші оповідання «Книги джунглів» вийшли окремим томом). Однак згодом Кіплінг, здається, відмовився від цієї затії, адже у всіх наступних зібраннях своїх творів, які сам автор міг редагувати, «У лісі Рукх» публікувалося окремо від «Книги джунглів», як частина збірки «Meni Invenntions».

Це не завадило, втім, видати 1933 року том «Усі історії про Мауглі», де були зібрані історії про Мауглі з «Книги джунглів» та оповідання «У лісі Рукх». Після того такі видання з'являються регулярно і ця книжка — теж одне з них.

Найпершою книжкою, у якій було вміщено оповідання про Мауглі українською, стало видання «В джунглях» у перекладі Кирила Вербина (Кахникевича), здійснене видавництвом Наукового Товариства імені Шевченка ще у 1905 році. За ним у 1911 році у видавництві «Лан» вийшла книжка «Нетрі. Брати Моуглі» в перекладі Юрія Сірого (Тищенко). У 1920 році у Відні було перевидано переклад «Братів Моуглі» Ю. Тищенко — тираж 20 000 примірників забезпечив книжці популярність на довгі роки. Мауглі повернувся до читачів радянської України в 1956 році («Мауглі та інші казки з Книги джунглів»). Перекладачами виступили В. Прокопчук і П. Гандзюра, вірші перекладав Л. Солонько. Згодом оповідання про Мауглі були видані окремо у 1967 році, а згодом багато разів перевидані. Між тим, історії про Мауглі виходили і в українській діаспорі. А у 1962 році у німецькому видавництві «Заграва» було видано збірку «У селищі смерти», де серед інших «дорослих» оповідань Кіплінга надрукували й «У лісі Рукх» (переклад з англійської за редакцією В. Славка). У різні часи книжки про хлопчика з джунглів друкували українською у Києві, Львові, Харкові, Одесі, Коломиї, Відні, Мюнхені, Нью-Йорку...

І попри це, найперше повне видання «Книги джунглів» українською було здійснене на честь 150-річчя з дня народження письменника у серії «Світовид». У цій же серії видано і книгу, яку ви тримаєте у руках. Тепер кожен зможе сам вирішити для себе давнє питання — чи є Мауглі «Книги джунглів» тим самим Мауглі, що й юнак із Рукху, наскільки відрізняються джунглі, описані й створені Кіплінгом «зсередини», від джунглів, які він зображує очима лісового офіцера Гізборна.

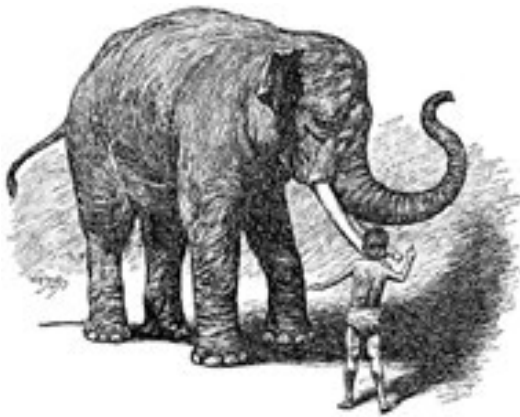
А якщо ви раптом захочете прочитати ще щось із творів Кіплінга — то пошукайте на полицях й інші книжки цього письменника, видані у нашому видавництві.

Казкові історії про допитливе слоненя, про Тафі й Тегумая, про те, як виростити лева, — у книжках «Такі Собі Казки» та «Казки на всі смаки». Про шкільні роки Кіплінга читайте у збірці «Сталкі та його команда», «Нові пригоди Сталкі та його команди», а кого зацікавили його поетичні твори — не оминайте білінгв «Межичасся» та «Сім морів».

Володимир Чернишенко

MAYTAI

БРАТИ МАУГЛІ

Спішить вночі додому Чіл,
Тріпоче Манг крильми.
Овець-корів заперли в хлів,
Поки надворі ми.
Бо ніч — це час для дужих нас,
Для кігтів та зубів.
Почуйте знову — тим добрих ловів,
Хто джунглів закони завчив.

(Пісня нічних джунглів)¹

Одного теплого вечора о сьомій годині на Сіонійських пагорбах Батько Вовк прокинувся після денного відпочинку. Він почухався, позіхнув та відчепірів один за одним пазурі, аби остаточно позбутися сонливості. Мати Вовчиця лежала, не спускаючи погляду з чотирьох вертких та верескливих малят. Місяць освітлював вхід до печери, де вони усі мешкали.

— Гррр! — мовив Батько Вовк. — Час знову полювати.

Він саме збирався зіскочити вниз пагорбом, коли невелика тінь з кудлатим хвостом перетнула поріг і проскавчала:

— Най щастя буде з вами, Вождю Вовків. І най щастя та міцні білі зуби будуть з вашими шляхетними дітьми, аби вони ніколи не забували голодних цього світу.

Це був шакал Табакі, лизоблюд, до якого індійські вовки ставилися з презирством, бо його метушня і плітки спричиняли сварки. А ще він жер пацюків та шматки шкіри на звалищах поселення. Одначе вони його також і боялися, бо Табакі, більш ніж будь-хто інший у джунглях, мав схильність до нападів шаленства. Під час тих нападів він утрачав страх перед будь-чим, мчав лісом і кусав

¹ Переклав Володимир Чернишенко.

усе на своєму шляху. Навіть тигр тікав і ховався, коли Табакі божеволів, адже безумство — найганебніша річ, що може охопити дикого звіра. Ми звемо це сказом, а вони називали це девані, — божевілля, — й утікали.

— Можеш зайти і глянути, — неохоче сказав Батько Вовк, — тут немає їжі.

— Для вовка — так, — сказав Табакі. — Однак для такої слабкої істоти, як я, навіть суха кістка буде чудовим бенкетом. Хто ми є, Гідур-лог, народ шакалів, аби перебирати?

Він поквапився до дальньої стіни печери, де знайшов кістку зі шматком м'яса на ній. Сів і став жваво її гризти.

— Тисяча подяк за цю чудову їжу, — сказав він, облизуючись. — Які ж чарівні шляхетні дітки! Які великі у них очі! І такі юні! Справді, я мав пам'ятати, що діти королів є мужніми від самого народження.

Табакі чудово знав, що немає гіршого знаку, як хвалити дітей просто в очі. Та йому було приємно бачити, як ніяковіють Мати Вовчиця і Батько Вовк.

Табакі спокійно сидів, радіючи зі своїх злих пустощів, а потім злостиво кинув:

— Шир-Хан Великий змінює свої мисливські землі. Він полюватиме серед цих пагорбів до наступного місяця, так він мені сказав.

Шир-Хан був тигром, який жив біля річки Вайнгунга, за двадцять миль звідси.

— Він не має права! — розізлився Батько Вовк. — За Законом джунглів у нього немає права змінювати свою територію без належного попередження. Він налякає усю здобич на десяток миль навколо, а я... я й так мушу полювати за двох у ці дні.

— Його матір не просто так назвала його Лунгрі, що значить «Кульгавий», — тихо сказала Мати Вовчиця. — Він був кульгавий на одну ногу від народження. Через це він може вбивати тільки людську худобу. І тепер мешканці Вайнгунги люті на нього, тож він вирішив прийти сюди і розлютити ще й наших поселян. Вони нищитимуть ліс, полюючи на нього, а він буде вже далеко. А ми та наші діти будемо змушені утікати, коли все охопить полум'я. Справді, ми дуже вдячні Шир-Хану!

— Чи маю я передати йому вашу вдячність? — запитав Табакі.

— Геть! — клацнув зубами Батько Вовк. — Забирайся і полюй зі своїм господарем. Ти забагато нашкодив, як для однієї ночі.

— Йду, — тихо сказав Табакі. — Он серед гущавини внизу чутно його гарчання. Я міг вам нічого й не розповідати...

Батько Вовк прислухався — і внизу, в долині, що спускалася до невеликої річки, він справді почув сухе, розлючене, хрипке і монотонне ревіння тигра, якому не вдалося нічого спіймати і який не переймався тим, що про це дізнаються усі джунглі.

— Дурень! — сказав Батько Вовк. — Починати нічну роботу таким галасом! Чи він думає, що наші олені схожі на дебелих биків Вайнгунги?

— Тихше. Не на бика і не на оленя полює він цієї ночі, — сказала Мати Вовчиця. — Це людина.

Рик змінився на лунке гарчання. Цей шум спантеличував дроворубів та циган, що спали просто неба, і часто змушував їх бігти просто у пашу тигра.

— Людина! — сказав Батько Вовк і виширив свої білі зуби. — Тьху! Невже мало жуків та жаб біля водойм? Нащо полювати на людину, ще й у наших землях!

Закон джунглів, який не дає безпричинних вказівок, забороняє усім звірам їсти людей, хіба щоб показати дітям, як убивати. Та й тоді звір має полювати далеко за межами мисливських земель своєї зграї чи племені. Справжня причина цього криється у тому, що вбивство людини означало, рано чи пізно, появу білих людей на слонах і з рушницями, та сотень коричневих людей з гонгами, ракетами та смолоскипами. А це приносило лихо для кожної істоти у джунглях. Іншою причиною було те, що звірі вважали людей

найслабшими і найбеззахиснішими серед усіх живих істот, тож полювати на них було не варто заходу. Звірі також казали, і це було правдою, що людожери швидко стають хворими і беззубими.

Гарчання стало гучнішим і завершилося розкотистим «Гррр!», що знаменувало атаку тигра.

Однак потім прозвучало виття Шир-Хана, зовсім нетигряче виття.

— Він схибив, — сказала Мати Вовчиця. — Що би це значило?

Батько Вовк вибіг на кілька кроків і почув тигра, який люто гарчав, продираючись крізь хащі.

— У дурня вистачило клепки стрибнути у вогонь табору дроворубів. Напевне, облік лапи, — буркнув з іронією Батько Вовк. — Табакі з ним.

— Щось піднімається пагорбом, — Мати Вовчиця нашорошила одне вухо. — Приготуйся.

Кущі в гушавині зашелестіли — і Батько Вовк присів, готовий до стрибка. Потім, якби ви могли спостерігати, то побачили б одну з найпрекрасніших речей у світі — вовка, який змінив свій намір. Він відштовхнувся від землі до того, як побачив, на кого стрибає, а потім спробував зупинитися. У результаті він злетів просто вгору на чотири чи п'ять футів, а потім спритно приземлився майже там само, звідки стрибав.

— Людина! — клацнув він зубами. — Людське маля. Дивись!

Перед ним, тримаючись за низьку гілку, стояло голе засмагле маля, що ледь могло ходити. Найслабша і найменша істота, яка коли-небудь потрапляла у вовчу печеру вночі. Малюк глянув на морду Батька Вовка — і засміявся.

— Це людське маля? — запитала Мати Вовчиця. — Ніколи жодного не бачила. Принеси його сюди.

Вовки звикли обережно переносити своїх дитинчат і можуть, якщо необхідно, взяти у зуби яйце та не розтрити його. Тож щелепи Батька Вовка схопили дитя за спину так, що навіть не дряпнули шкіру, і за мить хлопчик уже лежав серед вовченят.

— Яке маленьке! Зовсім голе, але ж яке сміливе! — м'яко сказала Мати Вовчиця.

Дитя розштовхало вовченят, аби дістатися теплої шкіри вовчиці.

— Ого! Він їсть разом з іншими. А це ж дитинча людини! Чи існував коли-небудь вовк, який міг похизуватися, що серед його малюків була людина?

— Доводилося чути про подібні речі, але не в нашій зграї і не в наш час, — сказав Батько Вовк. — Він зовсім безволосий, і я можу вбити його однією лапою. Та поглянь, він дивиться на нас і не боїться.

Місячне світло зникло зі входу до печери, а натомість туди протиснулася велика квадратна голова та плечі Шир-Хана. Табаки крутився позаду і пишав:

— Мій володарю, мій володарю, воно зайшло сюди!

— Шир-Хан робить нам велику честь, — сказав Батько Вовк, хоча в очах його була злість. — Що Шир-Хан бажає?

— Мою здобич. Людське щеня рухалося сюди, — сказав Шир-Хан. — Його батьки втекли. Віддайте його мені.

Шир-Хан дійсно потрапив до вогнища дроворубів, як і казав Батько Вовк, й був дуже лютий через біль в обпечених лапах. Та Батько Вовк знав, що вхід до печери завузький для тигра. Навіть при широкому вході його плечі й лапи були затиснуті, як у людини, якій би заманулося боротися в бочці.

— Вовки — вільний народ, — сказав Батько Вовк. — Вони отримують накази від вождя Зграї, а не від смугастих убивць худоби. Людське дитинча наше, тільки ми можемо його вбити. Якщо захочемо.

— Захочете чи не захочете! Що за балачки? Вбитий бик не позбавить мене належних мені прав! Це кажу я, Шир-Хан!

Рев тигра наповнив печеру, як грім. Мати Вовчиця струснула з себе вовченят і випрямилася, а її очі, як два зелені місяці у п'їт'їмі, зустрілися з палаючими очима Шир-Хана.

— А я, Ракша, що значить Демон, відповідаю! Людське дитя моє, Лунгрі! Хлопчик не буде вбитий. Він житиме і бігатиме зі Зграєю, і полюватиме зі Зграєю. І зрештою, мисливцю на голих малюків, жабоїде та рибовбивце, він уполює тебе! А тепер забирайся звідси, бо, бачить великий олень, самбур, якого я вбила (зморену худобу я не їм), ти повернешся до своєї матінки, обпечений звіре, кульгавішим, ніж народився! Геть!

Батько Вовк здивовано спостерігав за цим. Він уже майже забув час, коли завоював Матір Вовчицю у чесній битві з п'ятьма іншими вовками, коли вона ще бігала зі Зграєю і коли її називали Демоном не для красного слівця. Шир-Хан міг би виступити проти Батька Вовка, але він не міг встояти проти Матері Вовчиці. Тут вона мала повну перевагу рідної оселі і билася б до смерті. Тож він із гарчанням позадкував із печери, а коли вийшов, то вигукнув:

— Кожен пес гавкає на своєму подвір'ї! Ми ще побачимо, що скаже Зграя на це плекання людських щенят. Воно моє, і рано чи пізно опиниться у моїх зубах, ви, хвостаті злодії!

Мати Вовчиця повернулася до малят, важко дихаючи. Батько Вовк мовив до неї серйозно:

— Шир-Хан правду каже. Маля доведеться показати Зграї. Ти все ще хочеш залишити його?

— Залишити! — вона задихнулася від обурення. — Він прийшов голий, вночі, самотній і дуже голодний. І він не злякався! Дивись, він уже відштовхнув одного з моїх малих. А той кульгавий м'ясник хотів убити його і втекти до Вайнгунги, тоді як поселяни будуть полювати у всіх наших землях задля помсти! Залишити? Безперечно, я його залишу. Лежи тихо, маленька жабоко. Ти Мауглі, бо Мауглі, тобто Жабокою, назву я тебе. Прийде час і ти полюватимеш на Шир-Хана, як він полював на тебе.

— Але що скаже наша Зграя? — пробурмотів Батько Вовк.

Закон джунглів твердить, що кожен вовк після одруження може полишити Зграю, до якої належав. Та щойно його вовченята будуть достатньо дорослі, аби стояти на власних ногах, він має відвести їх на Раду Зграї, яка зазвичай збирається кожного повного місяця. Це необхідно, аби інші одноплемінники могли впізнати їх. Після цієї перевірки вовченята можуть вільно бігати де завгодно, і доки вони не вполюють свою першу здобич, жоден вовк Зграї не має права

чіпати їх. Убивцю вовчєняти карали на горло, якщо могли знайти, і якщо подумати, то це справедливо.

Батько Вовк дочекався, доки його малі набігалися, а потім у ніч зустрічі Зграї узяв їх, Мауглі та Матір Вовчицю на Скелю Ради — пагорб, вкритий каменями і валунами, де могли сховатися сотні вовків. Акела, великий сірий Самотній Вовк, який був ватажком Зграї через свою силу та спритність, лежав на уламку скелі, а під ним сиділо більше сорока вовків різного віку та кольору. Від сивих ветеранів, які могли самотужки здолати бика, до молодих чорних тріліток, які лише думали, що можуть. Самотній Вовк очолював їх уже рік. Він двічі втрапив до пасток на вовків, також одного разу люди побили його до смерті і лишили помирати. Тож він добре знав, на що здатні люди... На Скелі було зовсім небагато розмов. Вовчєнята крутилися у центрі кола, де сиділи їхні матері і батьки. До кожного малого один за одним тихо підходили дорослі вовки, пильно на нього дивилися, і безшумно поверталися на місце. Іноді матір виштовхувала свого малюка подалі під місячне світло, аби впевнитися, що його не пропустили. Акела гучно промовляв зі своєї скелі:

- Ви знаєте закон! Ви знаєте закон! Дивіться добре, вовки!
- Стурбовані матері підхоплювали заклик:
- Дивіться... Дивіться добре, вовки!

